

"לבניינה של תורה" – חלק רעח

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"לְשַׁלְּשֵׁל אֶת הַשְּׂמוּעָה"

חשיבות לימוד תורה בישיבה

של ישיבתנו, אותו מעוניינים אנו להקנות ולקנות בבית מדרשנו.

ישנם מספר דברים גדולים שאנו רואים אותם כמטרותיה הרוחניות של הישיבה. הראשון מביניהם, הלזו והשדרה של כולם, הוא שמטרת הישיבה היא לבנות קומה לימודית גדולה של תלמידי חכמים בעלי עומק והיקף, הן בצידה ההלכתי-העיוני של התורה והן בצידה האמוני-הנשמתי.³

את זאת אנו שואפים לבנות, בסייעתא דשמיא. השאיפה היא שבאותן השנים שבחור נמצא בישיבה – בין אם מדובר בחמש שנים ובין אם ביותר – הוא יילמד בהתמדה: שלושה סדרים ביום, שבעה ימים בשבוע (אם כי לשבת ישנם הכללים המיוחדים לה). בשנים אלו יילמד התלמיד תורה וייבנה את קומתו לימודית-רוחנית כתלמיד חכם. לאחר אותם שנים ייפנה התלמיד להיכן שליבו חפץ, אולם בכל תחום בו יעסוק תבוא לידי ביטוי הווייתו כתלמיד חכם. זוהי כוונתנו בדברנו על הוויית הישיבה.

"רחושי מרחשן שפוותיה"

זוכים אנו לפתוח השבוע את 'זמן חורף', לאחר הימים הגדולים שזכינו להם – ימי אלול וחודש תשרי. נכנסים אנו לחודש מרחשוון, כאשר תפילות הימים הנוראים עודן מהדהדות באוזנינו, עוד שומעים אנו את צלילי "חמול" ו"אוהילה" ושאר תפילות הימים הנוראים. כתוב בספרים¹ ששמו של חודש מרחשוון הוא מלשון 'מרחשן'², כלומר בחודש זה השפתיים עודן מרחשות את תפילות הימים הנוראים. כוונת הדברים אינה רק לאיזו הרגשה שעוד לא משה מליבנו, אלא גם שהרוח הגדולה הזו, אליה התרוממנו בתפילת נעילה

ובשמחת חג הסוכות, תוסיף ותלווה אותנו גם בחיי היום-יום ותאציל עליהם מהודה, ועל ידי כך יקבלו הם משמעות וגודל.

"העמידו ותלמידים הרבה"

בשיחות שתתקיימנה בעזרת ה' במשך זמן זה ברצוננו לעסוק בבירור דרכה של הישיבה, בבירור מטרותיה הרוחניות של ישיבת 'הכתל'. הן בביאור עניינה של ישיבה כישיבה והן בביאור עניינה המיוחד

³ ע"י שיחות הרצי"ה, תלמוד תורה, עמוד 170: "גידול תלמידי חכמים, גדולי רוח, גדולי אמונה וגדולי קדושה – הדבר הכרחי כמו אוויר לנשימה. עניינה של הישיבה הוא להרבות כוחות רוחניים אדירים באומה... אין הכוונה שכולם יצאו רבנים במובן הפרופסיונלי, אלא שיהיו גדולי תורה".

¹ ע"י חידושי הר"מ, פרשת נח, ד"ה איתא שמות, בשם רבי שמחה בונים מפשיסחה זיע"א. מובא גם בשם רבי ישראל מריז"ן זיע"א.

² על פי מגילה, דף כז, עמוד ב: "שכל ארבע אמות תפלתו סורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה",

הללו עד לבחור השוקד על תלמודו
בישיבת 'הכותל'⁸.

"תחילת תשמישי לפני חכמים"

בשבוע זה התחלנו בלימוד מסכת כתובות⁹.
בדף יז, שבעז"ה נלמד אותו בסדרי
הבקיאות במהלך סדרי הערב¹⁰, אומרת
הגמרא: "תנו רבנן: מבטלין תלמוד תורה
להוצאת המת ולהכנסת כלה". הגמרא שם
מבררת הלכה זו ומסייגת אותה למקרים
מסוימים. אולם, שואל התוספות במקום¹¹,
עצם ההלכה אינה מובנת: "וקשה, דבהלכות
דרך ארץ" – היינו במסכת הנקראת כך –
"אמר רבי עקיבא: תחילת תשמישי לפני
חכמים", היינו בעת שהחילותי ללמוד
בישיבה, הלוא אמרנו שזוהי מהותה –
שימוש חכמים, "פעם אחת הייתי מהלך בדרך
ומצאתי מת מצווה ונטפתי בו ד' מילין עד
שהבאתי לבית הקברות וקברתי". – הרי זהו
דבר עצום! הרי מת מצווה דוחה מצוות
רבות כל כך, כמבואר במסכת מגילה¹²!
"וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי אליעזר
ורבי יהושע", כשסיפרתי לרבותי את מעשי,
"אמרו לי: על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת
דם נקי". לאור זאת מקשה התוספות כיצד

"שכינה עימהם"

מהי ישיבה? מדוע יש צורך ללמוד
בישיבה, ולא בבית הכנסת הסמוך לביתנו,
לדוגמא? הגמרא אומרת⁴: "אמר רבי חמא
ברבי חנינא: מימיהן של אבותינו לא פרשה⁵
ישיבה מהם", כפי שמציינת שם הגמרא
"אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה". כתב על
כך רבינו חננאל⁶ שם במקום: "זקנים
ויושבים בישיבה – כלומר, שכינה עימהם".
למדנו מדבריו שישיבה היא מקום השראת
שכינה. אם כן, פירוש דברי חז"ל הקובעים
ש"מעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו" הוא
שמעולם לא פסקה השראת השכינה המצויה
בין כותלי הישיבה. לפיכך, אינו דומה
הלומד בביתו או בבית הכנסת ללומד בבית
מדרש של ישיבה. לדוגמא: ייתכן שיחשוב
אדם לעצמו מאחר והוא מוזמן לתור אצל
הרופא במהלך השבוע ימשיך את שהותו
בביתו עד למועד התור ורק לאחריו ישוב
לישיבה. כמובן, במשך אותו הזמן לא
יתבטל, חלילה, אלא ישקוד על התורה
בבית הכנסת הסמוך לביתו. אולם, גם
באופן זה הוא יחסר את המשמעות
הייחודית הטמונה במונח "ישיבה".

הישיבה מגלמת את העברת התורה מרב
לתלמיד – דרך רבך שלך עד למשה רבינו
ע"ה ועד לגבורה בהר סיני, כפי שמפרט
הרמב"ם בהקדמתו ל"ד החזקה. זו
משמעות הישיבה. מהר סיני ואילך לא
פסקה ישיבה ולא פסקה שכינה. היכן?
בשלשלת הנצח של "משה קיבל תורה מסיני
ומסרה ליהושע..."⁷, דרך מסירת הצינורות

⁸ ע"י ירושלמי, שבת, פרק א, הלכה א: "רבי חזקיה ר' ירמיה ר'
חייא בשם רבי יוחנן: אם יכול את לשלשל את השמועה עד
משה שלשלה. ואם לאו – תפוש או ראשון ראשון או אחרון
אחרון". מפרש קרבן העדה: "שלשלת שהוא חיבור חתיכות
ברזל זה בזה כן יזכור בעלי השמועה כולן מי קבל ממי עד משה
רבנו ע"ה. והיינו 'והודעתם' וגומר עד 'יום אשר עמדת
בחורב'".

⁹ צריך לקנות שאיפה להקיף את המסכת במשך הזמן, חלקה
בבקיאות וחלקה בעיון. אני אומר זאת כבר בשבוע הראשון,
כדי שבסוף 'זמן חורף' יהיו כאן, בעזרת ה', רבים שיסיימו את
מסכת כתובות כולה, אם בהעמקה מרובה ואם בלימוד מהיר.

¹⁰ במאמר מוסגר: אנו עוסקים בבניית תלמידי חכמים. אכן, נוח
ללמוד מסכתות כמו מגילה, תענית וחגיגה, אולם הסדר בישיבה
הוא ללמוד כעת מסכת כתובות, במשך כל שלושת הסדרים.
הרוצה לסיים גם את מסכת תענית ילמדה בהפסקת הצהריים.
גם סדר ערב מיועד להתחיל את מסכת כתובות דף אחרי דף
לפי התוכנית של הישיבה, ועל ידי כך להקיף את כל המסכת.
על ידי כך תיבנה קומת תלמיד חכם במסכת כתובות.

¹¹ ד"ה מבטלין

¹² דף ג, עמוד ב

⁴ יומא, דף כח, עמוד ב

⁵ בילקוט שמועני, פרשת חיי שרה, רמז קד הגירסה היא "לא
פסקה"

⁶ עליו כתב הרא"ש (שבועות, פרק ו, סימן כט) ש"כל דבריו
דברי קבלה".

⁷ אבות, פרק א, משנה א

וממשיכי דרכו במסירת התורה שלא פסקה מעולם מאבותינו¹⁵.

”בר בי רב דחד יומא“

עד כדי כך הם פני הדברים עד שמספרת הגמרא¹⁶ על רב אידי אבוי דרבי יעקב בר אידי שהלך במשך שלושה חודשים על מנת ללמוד בישיבה יום אחד וחזר לביתו במשך שלשה חודשים. הגמרא אומרת על כך: ”כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה – מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה“. לכאורה יש מקום לשאול: וכי לא היה יכול רב אידי ללמוד בבית כנסת בסמיכות לביתו? מדוע הלך לשם כך במשך שלושה חודשים? התשובה היא שלישיבה יש כוח ייחודי לגדל תלמידי חכמים, כוח שאינו מצוי בשום מקום אחר. זו אינה סתם אמירה, זו הסתכלות אחרת על מהותה של ישיבה.

בית היוצר לרוח האומה

קיים בדבר גם מבט כללי לאומי רחב. אחד משרי הביטחון הקודמים שאל אותי כאשר ביקר בישיבה: ”מה זו ישיבה?“ קשה להסביר לאדם ש'לא גדל בישיבה' את הדברים האמורים ללא הבאת דברי הגמרא והתוספות ומקורות נוספים. אמרתי לו: ”ישיבה היא בית היוצר לרוח האומה!“ כאן מגדלים תלמידי חכמים, וכאן מגדלים את רוח האומה¹⁷. דבר זה אינו עניין פרטי בלבד, הישיבה מגדלת את קומת ה'תלמיד חכם' של כל אחד ואחד הבא בשעריה, ועל ידי כך זוכה האומה כולה.

”קול גדול ולא יסף“

¹⁵ עי' שיחות הרצי"ה, תלמוד תורה, עמוד 164: ”שימוש תלמידי חכמים אינו רק שמיעת שיעורים שונים מפי גדולי התורה. הוא גם שייכות נפשית, דבקות ויניקה“.

¹⁶ חגיגה, דף ה, עמוד ב

¹⁷ עי' אורות התורה, פרק ב, סעיף ד: ”אחד הדרכים של עסק התורה לשמה הוא להעשיר את כנסת ישראל בכוחות רוחניים גדולים, וכל מה שמתרבה אור התורה... בלב אחד מישראל, הרי הכוח היסודי של האומה מתחזק ומתאמן“.

הגמרא בכתובות פוסקת שמבטלים תלמוד תורה להוצאת המת, הלוא אמרו לרבי עקיבא שאפילו כאשר עסק במת מצווה נחשב כאילו שפך דם נקי על כל צעד וצעד, בשל ביטול התורה שנגרם בשל כך?

מתרץ התוספות בתירוץ השני: ”והר"ר יהודה מקורבי"ל תירץ דהתם משום דביטול עצמו משימוש תלמידי חכמים קאמר – כפי שציין רבי עקיבא שהדבר אירע ב"תחילת תשמישי לפני חכמים" – ”דגדול שימושה יותר מלימודה¹³“. אם כן, לפי דעה זו בתוספות, כאשר אדם לומד תורה בבית הכנסת או בביתו, ייתכן שיש מקום לחייבו ללכת להלוויה וודאי שחייב הוא לטפל במת מצווה, הדוחה גם עניינים חשובים ביותר, כמבואר במסכת מגילה שהוא דוחה גם ענייני כרת. אולם, כאשר אדם משמש תלמידי חכמים, היינו כאשר הוא לומד בישיבה, אין עליו להפסיק ולעסוק בכך, אלא אם כן ההלכה תקבע כללים אחרים.

”תחילת תשמישי לפני חכמים“ היא קבלה מרבך ועד למשה רבינו. מלמדת אותנו הגמרא ששימוש תלמידי חכמים הוא לימוד תורה במדרגה אחרת עד שאין מבטלים אותו אפילו לצורך מת מצווה.

ללמוד תורה בישיבה היא הדרך לצמח תלמיד חכם, זו הדרך לקבל תורה¹⁴. לימוד תורה שכזה אינו רק קניית ידע. הרי ייתכן שאדם יכול לשמוע באמצעי המדיה שיעור יותר מוצלח מהשיעור שהר"מ שלו מוסר, אולם על ידי כך תחסר לו קבלת התורה מרב המשתלשלת עד למשה רבינו. בישיבה אדם מקבל תורה מרבש"ע דרך משה רבינו

¹³ רבי עקיבא איגר מצייין לברכות דף ז, עמוד ב

¹⁴ עי' שיחות הרצי"ה, תלמוד תורה, עמוד 161: ”אם יש לאדם שאיפה של קניין תורה, והוא רוצה להתקדם, הוא צריך להיכנס לישיבה.... הצורה הנכונה של זכיה בתורה אינה בלימוד לבד, אלא בתוך ישיבה“.

לא זכינו שהוא ימשיך עימנו והוא הסתלק מאיתנו בגיל צעיר. אנו רוצים להזכיר ולזכור אותו, ובודאי יעמוד הדבר לזכות גם לו.

זהו הדבר שאנו רואים כראשון במעלה בהסתכלותנו אודות ישיבת 'הכותל'. משמעות היותנו תלמידים או אברכים בישיבת היא שאף במידה וישנה עבורנו סיבה שבשלה נעדיף ללמוד סמוך לביתנו למשך זמן מה, מכל מקום נתאמץ ונחבור ללימוד בישיבה, לימוד הנמשך מהר סיני מרב לתלמיד, לימוד המהווה מקור כוח ורוח לאומה כולה. נפנים שדבר זה חשוב ככל דבר אחר שהיינו מוכנים לטרוח עבורו ולנסוע נסיעות ארוכות.

זהו לימוד עצום. בישיבה מגדלים תלמידי חכמים, בישיבה מקבלים תורה שלא פסקה ממשה רבינו ומרבש"ע, דרך רב ותלמיד. כך ממשיכים אנו את הר סיני, כך קולו של הר סיני לא נפסק¹⁸.

בשוליי הדברים

"זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה"

ביום זה, יום ד' בחשוון, חל יום הסתלקותו של תלמיד חכם מבית הישיבה. לפני שלוש שנים הסתלק מאיתנו ביום זה מי ששימש כר"מ אמונה בישיבה, הרב יהודה עובדיה זצ"ל, שהיה תלמיד חכם, עניו וצדיק. הרב יהודה היה אהוב מאוד על התלמידים ובחייו הצניע מאוד את גדולתו, ובפרט בתחום תורת הנסתר, כך התברר לנו לאחר פטירתו. יחד עם זאת שימש כרב קהילה בשכונת 'הר חומה' וגידל משפחה לתפארה.

¹⁸ ע"י רש"י דברים, פרק ה, פסוק יט: "ולא יסף" - מתרגמין 'ולא פסק', כי קולו חזק וקיים לעולם". ע"ע תורת חיים, בבא מציעא, דף פה, עמוד א, ד"ה מכאן: "לפי שבשעת מתן תורה יוצא השפע מאתו יתברך והשפיע על הר סיני כל התורה כולה... ואותו השפע קיים לעולם ועד וכל תלמיד ותיק העוסק בתורה לשם שמים השפע ההוא מחזיר עליו ונח עליו וזוכה לחדש חידושי התורה על ידי השפע ההוא שהוא כדמות רוח הקדש, והיינו מה שאמרו חכמים: 'וידבר אלהים את כל הדברים האלה' - כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נאמר בסיני, והיינו דכתיב: 'קול גדול ולא יסף' - שקול שפע מתן תורה לא פסק עד היום וקיים לעולם".

